

REKABETİN SINIRLANMASI SEBEBİYLE ÖZEL HUKUK ALANINDA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLARDA REKABET KURULU KARARLARININ BEKLETİCİ SORUN YAPILMASI

ÖZET

4054 sayılı Kanun'u uygulama yetkisi kural olarak Rekabet Kuruluna ait olmakla birlikte, Kanun'un özel hukuka ilişkin hükümlerinin uygulanması amacıyla açılacak olan davalarda, adli yargı mercilerinin de Kanunu uygulama yetkileri bulunmaktadır. İdari yaptırımlar için Rekabet Kurulunun yetkili olması, buna karşılık rekabete aykırılıkların özel hukuk alanındaki sonuçları açısından adli yargı mahkemelerinin yetkili olması, aynı olay hakkında her iki taraftan da karar verilmesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesi için medeni usul hukukunda düzenlenen bekleveci sorun müessesinin uygulanması, bir çözüm olarak değerlendirilip, ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Kurulu, bekleveci sorun, haksız rekabet, hukuki sorumluluk, tazminat.

ABSTRACT

While the authority to enforce the law number 4054 belongs to Competition Board, Judicial Courts also have authority to enforce the law in the cases in which the purpose of the case is enforcing the private law provisions of the law. In the administrative sanctions, the Competition Board has the authority to enforcement. On the other hand for the results of contradictions of competition appeared in private law, Judicial Courts also has the authority to enforcement. This situation brings out the possibility of both Competition Board and Judicial Courts adjudicate for the same case.

In this study, application of preliminary issue concept regulated in the civil procedural law will be discussed as a solution to the possible problems.

Keywords: Competition Board, preliminary issue, unfair competition, legal responsibility, compensation.

* İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, cansu.atici@ieu.edu.tr

İnceleme Planı: ÖZET, GİRİŞ, I. REKABETİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNUN ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN HÜKÜMLERİNİN UYGULANMASINDA REKABET KURULU VE HUKUK MAHKEMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ, II. REKABET KURULU KARARLARININ BEKLETİCİ SORUN OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ, A. Genel Olarak Bekletici Sorun, B. Rekabet Kurulu Kararlarının Bekletici Sorun Olması, 1. Rekabet Kurulu Harekete Geçmeden Adli Yargıya Başvurulması, 2. Rekabet Kurulu Harekete Geçtikten Sonra Adli Yargıya Başvurulması, SONUÇ, KAYNAKÇA

GİRİŞ

Liberal ekonominin gelişiminin ilk dönemlerinde, piyasalarda, tamamen serbest bir rekabet rejimi uygulanmaktaydı. Zaman içerisinde, teşebbüslerin kâr marjlarını arttırmak için rekabet koşullarını kendi lehlerine çevirmeye çalışmalarıyla bir takım aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Toplumsal refahın sağlanması amacıyla bu aksaklıkların giderilmesi için modern devletlerin bir takım hukuk kuralları ile bazı düzenlemeler getirdiği, bazı uzman kuruluşları görevlendirdiği görülmektedir.

İdari yaptırımlar için Rekabet Kurulunun yetkili olması, buna karşılık rekabete aykırılıkların özel hukuk alanındaki sonuçları açısından genel mahkemelerin yetkili olması, aynı olay hakkında her iki taraftan da karar verilmesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra Rekabet Kurulu kararlarının yargısal denetiminin Danıştay tarafından yapılması adli mahkemeler ile idari mahkemeler arasında aynı olay nedeniyle farklı kararlar verilmesi ihtimalini de yaratacaktır. Bu ayırımın yapılmasına rağmen 4054 sayılı Kanun'da her iki yargı yolunun birbirleri ile ilişkisi hakkında herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu durum ortaya bir takım sorunlar çıkarılabilir. Bu sebeple, medeni usûl hukukunda düzenlenen bekletici sorun müessesinin uygulanması, bu sorunları ortadan kaldırmak için, bir çözüm olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma kapsamında öncelikli olarak Rekabet Kurulu ile hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki değerlendirilecek, ardından bir medeni usûl hukuku müessesesi olan bekletici sorun kavramı ele alınıp son olarak da adli yargıda Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun olarak değerlendirilmesi hususu üzerinde durulacaktır.

I. REKABETİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUN'UN ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN HÜKÜMLERİNİN UYGULANMASIN- DA REKABET KURULU VE HUKUK MAHKEMELERİ ARASIN- DAKİ İLİŞKİ

Piyasadaki aktörlerin başarılı olabilmek için daha fazla çalışıp gayret göstermeleriyle özellikle ekonomik açıdan, rekabet yolu ile piyasaların gelişeceği ve toplumsal refahın artacağı öngörülmektedir¹. Günümüzde iktisadi rekabetin, üretim ve kaynak dağılımında verimlilik ve teşebbüs özgürlüğünün ve tüketici menfaatlerinin korunması şeklindeki yararları artık tartışılmaz birer gerçek halini almıştır². Rekabetin serbest bırakılması ile korunması amaçlanan menfaat, işte bu yararların topluma sağlayacağı katkıdır.

4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'un (RKHK) genel gerekçesinde de belirtildiği üzere *“Doğal olarak rekabet ortamı içindeki ekonomik birimler sürekli olarak rekabetten kaçma eğilimindedir. Piyasa ekonomisinin istikrarlı olmayan bir içyapısı ve iç dinamiği vardır. Bu nedenle, piyasa ekonomisinin etkin bir şekilde işleyebilmesi için öncelikle sağlıklı bir rekabet sürecinin varlığı gereklidir.”* Bu sebeple devlet, rekabet hukukunun kendisine verdiği iktisadi kolluk³ yetkisi ile iktisadi rekabetin

¹ İnan, Nurkut/Piker, Mehmet B.: Rekabet Hukuku El Kitabı, Ankara 2007, s. 1; Günay, Cevdet İlhan: Rekabet Hukuku Dersleri, Ankara 2014, s. 22; Aslan, İ. Yılmaz, Rekabet Hukuku Dersleri, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Bursa 2014, (Rekabet Dersleri), s. 3; Güven, Pelin: Rekabet Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2009, (Ders Kitabı), s. 19; Ateş, Mustafa: Rekabet Hukukuna Giriş, Ankara 2013, s. 9; Sekmen, Orhan: Rekabet Hukukunda Tazminat Sorumluluğu, Ankara 2013, s. 20.

² Aslan, Zehreddin/Berk, Kahraman: Rekabet Kurumu'nun Oluşumu, Görev ve Yetkileri ile Yargısal Denetimi, İstanbul 2000, s. 15; Aslan, Rekabet Dersleri, s. 5; Günay, s. 26; Güven, Ders Kitabı, s. 31; Ateş, s. 19; Sekmen, s. 20.

³ İktisadi, bir diğer ifade ile ekonomik kolluk çerçevesinde devlet, rekabetin korunması amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Kendi başına bırakıldığında piyasa mekanizmasının bir süre sonra düelloya dö-

sağlıklı bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlar. Başka bir deyişle, devlet, işletmeler arasında teşebbüs edilen serbest rekabeti sınırlama amacı taşıyan örgütlenme ve anlaşmalara engel olmak için gerekli düzenlemeleri yapar⁴. Rekabeti sınırlayan veya hakim durumun kötüye kullanılmasını doğuran davranışların, istenmeyen zararlara sebep olması nedeniyle ortaya çıkan zararın tazmin edilmesini sağlar⁵.

Ülkemizde bu alandaki gerekli düzenleme 07.12.1994 tarihinde yürürlüğe giren 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Bu Kanun'un 20. maddesi ile yönetim yapımıza yeni bir örgütlenme getirilerek Rekabet Kurumu oluşturulmuştur. Bu kurum, ekonomik faaliyetin kamu yararı amacıyla yürütülmesini sağlamak için gereken tedbirleri alacak ve gerekirse idari yaptırımlar uygulayacaktır⁶.

nüştüğü gözlemlendiğinden, bu konuda devlet müdahalesi kaçınılmaz olmaktadır. Liberal ekonomik sistem, bu riskler nedeniyle rekabet yasalarına önem vermektedir. Bu hususta daha fazla bilgi için bkz. Öztürk, Ebru: Türk Hukuk Sisteminde Rekabet Kurumunun Yeri ve Diğer Bağımsız İdari Otoritelerle Karşılaştırılması, Ankara 2003, s. 28; Güven, Ders Kitabı, s. 27; Günay, s. 159; Ateş, s. 168 vd.

⁴ Aslan/Berk, s. 16. Bu durumun yasal dayanağını Anayasa'nın 167. maddesi oluşturmaktadır. Bu maddeye göre "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler". Madde gerekçesinde de devletin özel teşebbüsün rekabet koşulları içinde gelişmesine yardımcı olacağı, piyasada fiili ve anlaşma sonucu oluşan tekelleri önleyeceği, bunu hem özel hem kamu kesimi için sağlayacağı belirtilmiş; tekel ve benzeri gruplaşmaların önleniminin, hâkimiyeti dağıtmanın sağlıklı bir toplum, sağlıklı bir demokrasi için vazgeçilmez şartlar olduğu, tekelciliğin her türlü türünün zararından fertleri ve toplumu korumanın, toplumun huzur ve refahı ile de bağlantılı olduğu aktarılmıştır. Anayasa madde gerekçesi için bkz. yenianayasa.tbmm.gov.tr, (erişim tarihi, 25.03.2019).

⁵ Öğretide, ortaya çıkacak bu zararların kaynağının haksız fiil sorumluluğu olduğu ileri sürülmektedir. Arı'ya göre rekabet ihlallerinin özel hukuk alanında haksız fiil olarak nitelendirileceğine ilişkin açık bir kanun hükmü bulunmamasına rağmen, hukukumuzda borcun kaynakları sınırlı olarak sayıldığından bu nevi ihlaller haksız fiil olarak nitelendirilmelidir ve bu ihallere istinaden ileri sürülen tazminat talepleri de bu niteliğe dayandırılmalıdır. Bu görüş için bkz. Arı, Buket: "Rekabet İhlallerinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti", Rekabet Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 31, Ocak 2013, s. 6. Arı, bu görüşünü Sanlı'nın görüşüne dayandırmaktadır. Sanlı'ya göre rekabet hukukunun asıl amacının tekelleşmenin (yoğunlaşmanın) yol açtığı sosyal maliyetin azaltılması olduğu kabul edilmektedir. Buna göre rekabeti sınırlayan veya hakim durumun kötüye kullanılmasını doğuran davranışlar, (kısa ya da uzun dönemde) sosyal maliyete sebep olacaktır. Bu bağlamda söz konusu davranışları hukuka aykırı olarak kabul ederek, bundan kaynaklanan salt ekonomik zararları tazmin etmek çok doğal bir sonuçtur. Haksız fiil tazminatı, bu hallerde sosyal olarak istenmeyen davranışların önlenmesi amacıyla da hizmet etmektedir. Bu görüş için bkz. Sanlı, Kerem Cem: Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi, İstanbul 2007, Haksız Fiil, s. 368. Aynı yönde Güven, Ders Kitabı, s. 421; Kesici, Buğra: Rekabet Hukukunun İhlalinden Kaynaklanan Haksız Fiil Sorumluluğu, İstanbul 2017, s. 385; Ateş, s. 181; Sekmen, s. 20-21.

⁶ Kurumun en başta gelen görevi, kendi yetki alanında tebliğler çıkarmaktır. Bununla birlikte, kendi işleyişi

Rekabet Kurulu, 4054 sayılı Kanun'un 30. maddesine göre idari olarak Rekabet Kurumunun içerisinde yer alan bu Kurumun karar organıdır. Rekabet Kanunu'nu uygulamak yargı denetimine tabi olmak üzere Rekabet Kurulunun görevidir. Kendisine özgü bir idari yapısı ve usûlü olan bu idari karar organının idari yaptırım kararlarına karşı yetkili idare mahkemesinde dava açılabilir (RKHK m.55)⁷. Kural olarak, 4054 sayılı Kanun'u uygulama yetkisi Rekabet Kuruluna ait olmakla birlikte, Kanun'un özel hukuka ilişkin hükümlerinin uygulanması amacıyla açılacak olan davalarda, adli yargı mercilerinin de Kanun'u uygulama yetkileri bulunmaktadır. Tazminat davasında ve geçersizlik yaptırımının sonuçlarından olan iade davasında mahkeme⁸, 4054 sayılı Kanun anlamında bir ihlalin söz konusu olup olmadığını tespit etmek durumundadır⁹. Ancak şu husus unutulmamalıdır ki, Kurul kararlarının yargısal denetimi salt idari yargıya özgü bir konudur. 4054 sayılı Kanun'un adli yargı ile ilişkisi Kurul kararının yargısal denetimi değildir¹⁰.

İdari yaptırımlar için Rekabet Kurulunun yetkili olması, buna karşılık rekabete aykırılıkların özel hukuk alanındaki sonuçları açısından genel mahkemelerin yetkili olması, aynı olay hakkında her iki taraftan da

ile ilgili olarak Bakanlar Kurulunun onayı ile yönetmelikler çıkarabilir (RKHK.m. 62). Kurul, resen veya talep üzerine bir rekabet ihlaline ilişkin ön araştırma, soruşturma gibi işlemleri başlatabilir. Bu işlemler sonucunda bir ihlalin varlığı tespit edildiği takdirde ilgili teşebbüse para cezası verebilir. Bu hususta bkz. Arı, Zekerriya: "Kurul Kararlarının Adli Yargı Üzerindeki Etkisi (Bekletici Sorun)", Rekabet Forumu, S: 28, Kasım 2006, Bekletici Sorun, s. 19.

⁷ İdari bir organ olan Rekabet Kurulunun işlemlerine ilişkin yargı denetiminin, Kurul kararlarının idari niteliğinin ağır basması sebebiyle idari yargı tarafından yapılması kabul edilmiştir. Günay, s. 184; Ateş, s. 180; Arı, Bekletici Sorun, s. 20.

⁸ Öğretide Günay, Türkiye'de rekabet hukukuna ilişkin ihlallerden doğan özel hukuk uygulamalarının Amerika Birleşik Devletleri'nden ve Avrupa Birliği'nden farklı olarak fazla yaygınlaşmadığını belirtmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde rekabet hukukuna ilişkin açılan davaların %90'ından fazlasını özel hukuk uyuşmazlıklarına ilişkin olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa Birliği Komisyon'u tarafından son yıllarda bu tarz davaların açılması yönünde çalışmalar yürütüldüğünü belirtmiştir. Benzer şekilde Türk Hukukunda da Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'un 57. 58. ve 59. maddeleri tazminat davası açmayı özendirici hükümler içermektedir. Örnek olarak üç kat tazminat ve ispat kolaylığı verilebilir. Bu hususta daha fazla bilgi için bkz. Günay, s. 186-188.

⁹ Aksoy, M. Nazlı: Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna Aykırılığın Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları, Ankara 2004, s. 61.

¹⁰ Aslan, Rekabet Dersleri, s. 318; Günay, s. 183 vd; Yiğit, İlhan: Rekabet İhlallerinden Doğan Tazminat Sorumluluğu, İstanbul 2013, s. 334; Sekmen, s. 125; Ateş, s. 180-181; Eğerci, Ahmet: Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi, Ankara 2004, s. 254.

karar verilmesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Rekabet Kurulu kararlarının yargısal denetiminin Danıştay tarafından yapılması hukuk mahkemeleri ile idari mahkemeler arasında aynı olay nedeniyle farklı kararlar verilmesi ihtimalini de yaratacaktır. Buna rağmen 4054 sayılı Kanun'da, her iki yargı yolunun birbirleri ile ilişkisi hakkında herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Herhangi bir düzenleme öngörülmemiş olması, her iki yargı yolunda çıkacak farklı kararlar sebebiyle bir takım sıkıntılardan ortaya çıkmasına neden olabilir¹¹.

Rekabet hukuku ile ilgili ihtilaflarda karşılaşılabilecek en önemli husus rekabetin sınırlanmış, engellenmiş veya ortadan kalkmış olup olmadığının tespiti. Diğer hukuki meselelerden farklı olarak, bu durumun tespiti daha yoğun bir şekilde ayrıntılı ekonomik analizler gerektirmektedir¹². Bu tespitin Rekabet Kurulunca daha iyi şekilde yapılabileceği düşünülebilir. Çünkü her ne kadar idari bir organ olsa da, Rekabet Kurulunun soruşturmalardaki çalışma tarzı, ceza mahkemelerine benzemektedir. Rekabet Kurulu, yürüttüğü soruşturmalarda, kamusal menfaati esas aldığından mutlak gerçekliğe ulaşma çabası ile hareket etmektedir. Amaç, mutlak gerçekliğe ulaşmak olduğundan soruşturmalarda, tarafların beyanları ve sundukları deliller ile bağlı kalınmamakta, deliller aranmakta ve çok yönlü incelemeler yapılmaktadır¹³. Buna karşılık sorunlara tarafların menfaatleri açısından yaklaşan ve mutlak gerçekliğe ulaşmak endişesini taşımayan özel hukuk mahkemeleri, tarafların bulunduğu delillerle bağlı kalmakta, bunun dışında bir inceleme yapmaya gerek duymamaktadır. Hal böyle olunca, 4054 sayılı Kanun anlamında bir ihlalin varlığının belirlenmesi konusunda, mutlak gerçekliğe ulaşmak amacıyla hareket eden Rekabet Kurulunun tespitlerine üstünlük tanın-

¹¹ Aslan, Rekabet Dersleri, s. 318; Günay, s. 183 vd; Yiğit, s. 334; Sekmen, s. 125; Ateş, s. 180-181; Güven, Ders Kitabı, s. 434; Erol, Haydar: Rekabet Hukukuna Aykırı Anlaşma ve Uyumlu Eylemlerin Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları Özellikle Tazminat Sorumluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s. 175. Her ne kadar durumun mahkemeler ile Kurul kararları arasında çelişkili karar ortaya çıkması riskinin mevcudiyetine sebep olduğu savunulabilirse de bu durumun rekabet hukukunun gelişimine katkı sağlayacağı da söylenebilir. Bu hususta bkz. Kesici, s. 386- 387.

¹² Aslan, Rekabet Dersleri, s. 318; Günay, s. 190; Sekmen, s. 131; Yiğit, s. 334; Erol, s. 175.

¹³ Aksoy, s. 62; Aslan, Rekabet Dersleri, s. 321; Güven, Ders Kitabı, s. 335; Ateş, s. 173;

ması daha isabetli olabilir¹⁴. İşte burada Rekabet Kurulu ile özel hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki önem taşımaktadır. Özellikle rekabete aykırılık nedeniyle açılacak tazminat davasında mahkemenin, önüne gelen uyuşmazlıkta Rekabet Kurulu kararlarına karşı takınacağı tavır önem arz etmektedir¹⁵. Bu bağlamda, haksız fiil sorumluluğundan doğan tazminat taleplerine ilişkin davalarda Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun yapıp yapılmayacağı hususunun rekabet hukukunun ruhuna uygun bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

II. REKABET KURULU KARARLARININ BEKLETİCİ SORUN OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak Bekletici Sorun

Bekletici sorun 1086 Sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nda yer almamışken¹⁶, 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeden hareketle bekletici sorun, bir mahkemenin gördüğü davada ortaya çıkan ön sorun çözümlenmeden, asıl sorun hakkında karar verilemiyorsa ve bu sorun mahkemenin görevli olmadığı bir husus ise, mahkemenin kararıyla ortaya çıkan sorun şeklinde tanımlanabilir¹⁷.

¹⁴ Aksoy, s. 63.

¹⁵ Erol, s. 176.

¹⁶ Her ne kadar Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nda bekletici soruna ilişkin genel nitelikte bir düzenleme bulunmasa da bazı kanuni düzenlemeler ile bekletici sorun yapma zorunluluğu getirilmişti. Örneğin Anayasa m. 152/I. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan önceki dönemde bekletici sorun ("bekletici meseleye") ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Pekcanitez, Hakan: "Bekletici Sorun (Meseleli Müstehire)", EÜHFHD 1980/1, s. 251-252; Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. III, Altıncı Baskı, İstanbul 2001, (C. III), s. 3207 vd.; Kuru, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usûl Hukuku, İstanbul 2016, s. 249; Alangoya, H. Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/Deren Yıldırım, Nevhis: Medeni Usûl Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009, s. 76; Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000, s. 190 vd.

¹⁷ Aşık, İbrahim: Medeni Usûl Hukukunda Bekletici Sorun, Ankara 2012, s. 28; Pekcanitez, s. 251-252; Kuru, s. 3210; Kuru, s. 477; Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel: Medeni Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 484-485; Özekes, Muhammet: Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2017, s. 1403; Umar, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Ankara 2014, s. 488; Üstündağ, s. 186; Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin: Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2018, s. 450.

Bekletici sorun yapmanın, yargı organlarının çelişkili karar vermelerinin önüne geçmek, aynı iş için iki defa inceleme yapılmasından kaçınmak gibi yararları yanında¹⁸, özellikle davanın uzamasına sebebiyet vermesi gibi sakıncası da bulunmaktadır¹⁹. Bu sebeple taraflardan biri sırf davayı uzatmak için başka bir mahkemede dava açar ise bu mahkeme kararının bekletici sorun yapılması talebinin kabul edilmemesi yerinde olur. Ortada böyle bir kötü niyet olmasa dahi bekletici sorun yapmak, yargılamada istenen yararı sağlamayacak veya davayı gereksiz yere uzatacaksa bekletici sorun yapmaktan kaçınılmalıdır²⁰.

Bazı konularda kanun koyucu, bekletici sorunu hâkimin takdir yetkisi altında bırakmamıştır. Başka bir deyişle bazı hallerde mahkemenin bekletici sorun yapması zorunludur. Bu haller, zorunlu bekletici sorun olarak adlandırılır²¹.

Bu haller dışında mahkemenin, başka bir mahkemede görülmekte olan bir davanın sonuçlanmasını bekletici sorun yapması zorunlu değildir; yani ihtiyaridir²². Hukuk mahkemesi, kendisine açılmış olan davayı bütün yönleriyle inceleyip karara bağlamakla görevli olduğu için, bekletici sorun yapılması mümkün olan halleri de ön sorun olarak kendisi inceleyip karara bağlayabilir. Bu husus “*davanın hâkimi savunmanın da hâkimidir*” deyişi ile de ifade edilmektedir²³.

¹⁸ Aşık, s. 28 vd.; Kuru, C. III, s. 3211; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 484; Özkes, Pekcanitez Medeni Usûl, s. 1404; Karşlı, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2011, s. 577; Sungurtekin Özkan, Meral: Türk Medeni Yargılama Hukuku, İzmir 2013, s. 225; Tanrıver, Süha: Medeni Usûl Hukuku, Cilt I, Ankara 2016, s. 719;

¹⁹ Kuru, C. III, s. 3212; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 484; Özkes, Pekcanitez Medeni Usûl, s. 1420; Karşlı, s. 577; Aşık, s. 29 vd.

²⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 484; Özkes, Pekcanitez Medeni Usûl, s. 1420.

²¹ Zorunlu olarak beklenmesi gereken halleri saymamız gerekirse, Anayasa Mahkemesinin Kararının beklenmesini (Anayasa m. 152), Uyuşmazlık Mahkemesinin Kararının Beklenmesini (UMK m. 18), İcra Mahkemesi'nin terekenin borca batıklığın tespitini bekletici sorun yapmasını (İİK m. 68/IV) gösterebiliriz. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Aşık, s. 59 vd.; Kuru, C. III, s. 3211; Umar, s. 490; Arslan/Yılma/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 485; Özkes, Pekcanitez Medeni Usûl, s. 1414 vd.; Karşlı, s. 577; Sungurtekin Özkan, s. 224; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 451.

²² Kuru, C. III, s. 3211; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 486; Özkes, Pekcanitez Medeni Usûl, s. 1420; Karşlı, s. 577.

²³ Kuru, C. III, s. 3211.

B. Rekabet Kurulu Kararlarının Bekletici Sorun Yapılması

4054 Sayılı Kanun'dan doğan özel hukuk davaları bakımından ortaya çıkan ve bizim de inceleme konumuzu oluşturan önemli bir sorun ise adli mahkemelerin önlerine gelen ve rekabet hukukunu ilgilendiren konulara ilişkin davalarda Rekabet Kurulunun kararını beklemek zorunda olup olmadığı hususudur. Çünkü Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “ *Bir davada hüküm verilebilmesi, görülmekte olan başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir*” hükmünde geçen idari makamın tespiti ifadesi ile Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun yapılabilmesine imkan tanımıştır.

Öncelikle burada belirtmemiz gereken bir husus, bekletici sorun tartışmasının yapılabilmesi için davanın 4054 sayılı Kanun kapsamına girmesi gerektiğidir. Eğer ki mahkeme uyuşmazlığın bu Kanun kapsamında olmadığına karar verirse bekletici sorun yapılmasına ilişkin bir ihtiyaç doğmaz. Burada artık mahkeme, esasa girerek karar verecektir²⁴. Rekabet ihlalleri nedeniyle dava açacak olan kişiler, aynı sorunun Rekabet Kurulu tarafından incelenmesi sürecinin çeşitli aşamalarında açabilirler. Rekabet ihlali ile ilgili meselenin henüz Kurul gündemine gelmediği dönemde adli mahkemelerde dava açılmış olabilir. Kurul gündemine gelmiş olmakla birlikte Kurul, henüz bir karar vermeden önce dava açılmış olabilir. Kurulun aynı ihlal nedeniyle kararını vermiş olmasına rağmen karara karşı Danıştay'a başvurulmuş olmakla beraber, henüz Danıştay tarafından karar verilmeden önce dava açılmış olabilir. Nihayet Kurulun kararı Danıştay denetiminden geçerek kesinleştikten sonra dava açılabilir²⁵. Tüm bu durumlar tarafımızca değerlendirilecektir.

²⁴ Arı, Zekkeriya: Rekabet Hukukunda Danışıklılık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2004, s. 239; Arı, Bekletici Sorun, s. 19.

²⁵ Erol, s. 182.

1. Rekabet Kurulu Harekete Geçmeden Adli Yargıya Başvurulması

Rekabet Kurulu, rekabete aykırı bir davranışa ilişkin harekete geçmeden veya geçirilmeden önce bu davranıştan zarar gören kişiler mahkemeye başvurarak tazminat talebinde bulunabilirler²⁶. 4054 Sayılı Kanun'da rekabet ihlaline ilişkin davalara bakan mahkemelerin meseleyi aydınlatmak üzere mutlaka Rekabet Kuruluna sormalarını gerektiren bir hüküm bulunmamaktadır. Böyle bir durumda mahkemenin önünde iki seçenek bulunmaktadır. Mahkeme uyuşmazlığa konu ilişkin rekabete aykırı olup olmadığını ya kendisi karara bağlayacak ya da bu ilişkinin rekabete aykırı olup olmadığının tespiti için Rekabet Kuruluna başvuracaktır²⁷. Bir yandan, mahkemelerin Rekabet Kurulu kararına göre hareket etmesinin, özel hukuk mahkemelerinden tazminat isteme yolunun kapanması sonucunu doğurabileceği ileri sürülmektedir. Bir diğer yandan ise mahkemenin rekabet ihlali iddiasını kendisinin ele alması durumunda, aynı fiille ilgili Kurulun reddettiği bir rekabet ihlali iddiasının mahkemeler tarafından kabulü hukuki güvenilirlik sorunu teşkil edecektir²⁸. Bu sorunların ortadan kaldırılması için 4054 sayılı Kanun'da bahsedilen ilişkinin düzenlenmesi konusunda herhangi bir hükmün bulunmaması, bekletici sorun konusunda yargı kararları, öğreti ve uygulama çerçevesinde soruna çözüm arama gereksinimi doğurmaktadır²⁹.

Ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm getirmek isteyen öğretideki bir görüşe göre, mahkemelerin Rekabet Kuruluna yapılan şikayet talebi ile uyuşmazlık konusu olan tazminat talebi arasında bağlantı kurmaması sebebiyle anlaşma ve kararı kendisinin tespit edip Kanunu uygulamak sureti ile tazminat davasını görmesi yönündedir. Bu görüş, Rekabet Ku-

²⁶ Arı, s. 242; Arı, Bekletici Sorun, s. 19; Sekmen, s. 132; Utku, Hilal/Polat, Belit/Deniz, Seda: "Rekabet Hukukunda Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davalarında Usûl Sorunları", Rekabet Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2012, s. 152.

²⁷ Arı, s. 242; Arı, Bekletici Sorun, s. 19 vd.; Erol, s. 182; Yiğit, s. 346 vd.; Coşkun, Sevda Yaşar: "Rekabet Hukukunda Üç Katı Tazminat Davası: Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri," Journal of Current Researches on Social Sciences, C: 7, S. 1, s. 166.

²⁸ Coşkun, s. 167; Yiğit, s. 348.

²⁹ Erol, s. 182; Arı, Bekletici Sorun, s. 19.

rulunun inceleme görevinin idari yaptırıma ilişkin olduğunu, mahkemenin inceleme konusunun ise tamamen tazminata yönelik olduğunu ileri sürmektedir. Burada, Kurulun ilgili Kanun hükümlerini uygulama açısından tek yetkili olmadığı, mahkemenin bu durumu bekletici sorun yapmaması gerektiği belirtilmektedir³⁰. Hele ki Rekabet Kurulunca açılmış bir soruşturma bulunmaması durumunda, mahkemenin meseleyi bekletici sorun yapması gerekmez. Burada mahkemenin takdir hakkı bulunmaktadır³¹.

Öğretideki bir diğer görüşe göre ise Rekabet Kuruluna henüz bir başvuru olmasa dahi Rekabet Kurulu kararının bekletici sorun olarak değerlendirilmesi gerekir³². Hukuk Muhakemeleri Kanunu, çözümünü bir idari merciinin kararına bağlı durumun henüz ilgili merciin önüne gitmemiş olması haline ilişkin bir düzenleme öngörmüştür. Genel kural olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesine baktığımızda hukuk mahkemesi, görmekte olduğu bir davanın incelenmesini, idari makamın henüz mevcut olmayan çözümüne bağlı görürse, ilgili tarafa yetkili idari makama başvurması için uygun bir süre verecektir. Bu süre içinde taraf o idari makama başvurursa, bu başvurunun sonucunu mahkeme artık beklemekle yükümlüdür. Örneğin, bir dağıtım sözleşmesinin haksız feshi sebebine dayanılarak mahkemede açılan tazminat davasında, taraflarca ileri sürülmesi dahi sözleşmenin 4054 sayılı Kanun'a göre geçersiz olabileceği konusunda şüpheye düşerse, hâkim davacıya süre vererek Kuruma menfi tespit başvurusunda bulunması için uygun bir süre verebilir. Bunun yanı sıra mahkeme Rekabet Kuruluna da ihbarda

³⁰ Bu görüş için bkz. Aksoy, s. 132; Yiğit, s. 351. Kurulun verdiği kararların tazminat talepleri üzerinde etkisinin olmayacağını ileri süren görüş temelde iki nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki Kurul kararlarının idari nitelikte olması sebebiyle sonuçlarının da idari olması gerektiğidir. Bir diğeri ise 4054 sayılı Kanun'un 57. ve devamında yer alan maddelerin rekabetin sınırlandırılmasının özel hukuk alanındaki sonuçlarını düzenlemesidir. Örneğin, muafiyet kararı alınması tarafı, idari anlamda ceza gerektirecek bir durumdan kurtarmasına rağmen, özel hukuk alanında danişıklı ilişkinin halen kişilere zarar verebilecek olması sebebiyle tazminat davası açılabilir. Bu sebeple, idari merci kararının beklenmesinin pratikte bir önemi yoktur. Bu görüşün değerlendirmesi ve eleştirisi için bkz. Arı, Bekletici Sorun, s. 19.

³¹ Yiğit, s. 351.

³² Arı, s. 243; Sekmen, s. 132; Gül, İbrahim: "Rekabet Kurulunun Muafiyet Kararlarının Adli Mahkemelerin Kararlarına Etkisi" Rekabet Hukuku Ve Yargı Sempozyumu Ankara 1999, s. 28; Eğerci, Ahmet: Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi, Lisansüstü Tez Serisi-12, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s. 261.

bulunabilir³³. Çünkü Rekabet Kurulunun harekete geçmesi için taraflarca getirilen bir şikayet olmasına gerek yoktur. Rekabet Kurulu şikayet üzerine soruşturma başlatabileceği gibi re'sen de soruşturma yapabilir (RKHK m. 9 ve 40). Davacının başvurusu zamanında yapması halinde, mahkeme, Rekabet Kurulunun kararını beklemekle yükümlüdür³⁴. Bu görüş, temel dayanağını Rekabet Kurulunun ön araştırma, soruşturma, muafiyet ve menfi tespit konularından münhasıran yetki sahibi olması sebebiyle Kurulun vereceği kararların hukuka aykırılık unsurunun tespiti aracılığı ile hukuk davasının sonucuna etkili olacağı hususuna dayandırmaktadır³⁵. Bu görüşe göre, bu konuda hukuka aykırılıkların tespiti karmaşık analizlerin yapılmasını gerektirmektedir. Bu derin piyasa araştırmaları, bu konuda tek yetkili idari otorite olan Kurul tarafından yapılmalıdır. Kurul kararı, yargı denetiminden geçmeden kesinleştiyse kuvvetli bir ispat aracı³⁶ olarak ele alınmalı, yargı denetiminden geçti ise yargı kararları arasında hukuki güvenilirliğin sağlanabilmesi için özellikle dikkate alınması gerekmektedir³⁷.

Kanaatimizce, bu konunun zorunlu bekletici sorun yapılmasına ilişkin özel bir düzenlemeye gidilmesine gerek yoktur. Hele ki rekabete aykırılık, henüz Rekabet Kurulunun önüne dahi gitmediyse, mahkemelerin kendisinin kolaylıkla çözümlenebileceği uyuşmazlıklarda, özellikle

³³ Öğretide bir görüşe göre mahkemenin doğrudan Rekabet Kuruluna haber vermesi yerinde olacaktır. Bu konuda bkz. Eğerci, s. 258; Sekmen, s. 13. Ancak bu konuda özel bir düzenleme olmaması sebebiyle hukuk hakimine, böyle bir görev yüklenmediği kanaatindeyiz.

³⁴ Uluç, Didem: Rekabet Hukukunda Tahkim Uygulamaları, Ankara 2012, s. 53.

³⁵ Arı, Danışıklı, s. 243; Sekmen, s. 132.

³⁶ Kesin deliller ilam (daha dar kapsamda), senet ve yemin olmak üzere üç tanedir. Rekabet Kurulu kararlarının kesin delil teşkil etmediği ancak rekabet hukukunun kendi sistemi içerisinde öngördüğü bir hukuki sistemin uygulanması açısından hukuk mahkemesini bağlaması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu hususta bkz. Gürzumar, s. 103. Yiğit ise bu kararların takdiri delil olarak değerlendirilmesi görüşündedir. Ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri arasındaki ilişkinin kıyasen rekabet hukuku alanında da uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre Danıştay ve Kurul kararları özel hukuk hakimi açısından bağlayıcı değildir. Çünkü medeni hukuktaki kusur, illiyet bağı ve diğer hususlardaki yaklaşımlar idare hukuku ile farklılık göstermektedir. Nasıl ki ceza mahkemesinin kararıyla kendisini bağlı hissetmeyen özel hukuk mahkemesi bağımsız olarak karar verebilecekse benzer şekilde idari ve idari yargı kararlarından bağımsız olarak da karar verebilmelidir. Bu mahkemenin bağımsızlığı ilkesinin bir sonucudur. Bu hususta bkz. Yiğit, s. 343-349.

³⁷ Sekmen, s. 133.

Rekabet Kurulu kararını beklemek, yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep olabilir. Nitekim uyuşmazlık, bazı durumlarda mahkemenin tazminata ilişkin karar verebilmesi için gerekli olan diğer hususlardan birinin eksikliğinin tespiti ile de kolaylıkla çözümlenecek olabilir. Örneğin, rekabete aykırı olduğu iddia edilen davranış ile ortaya bir zarar çıkmadığı çok açıktır. Bu sebeple, özel hukuk mahkemelerinde görülen rekabete aykırı davranış sebebiyle her tazminat talebinde, bu hususun doğrudan bekletici sorun yapılması gerektiği düşüncesinde değiliz. Nitekim belirtmiş olduğumuz üzere yürürlükte olan mevzuatımızda da bu konuda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Mahkeme kendisinin karar verebilmesi için Rekabet Kurulu kararına ihtiyaç duyuyorsa bu konuda bekletici sorun yapılması yoluna gidebilecektir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinin 2. fıkrası gereğince henüz idari bir makama başvuru yapılmamışsa mahkeme idari makama başvurunun yapılması için süre verecek, bu süre içerisinde başvuru yapılmışsa bekletici sorun kararı verebilecektir. Maddenin devamında taraflara idari makama başvurması için uygun bir süre verileceği, bu süre içerisinde idari makama başvurulmadığı takdirde tarafın bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılarak esas dava hakkında karar verileceği, hüküm altına alınmıştır. Kendisine dava açma süresi tanınacak taraf, ispat yükü kurallarına göre belirlenmelidir³⁸. Tanınan süre hakkında da hâkime, takdir yetkisi verilmiştir. İdari başvurunun yapılabilmesi için gerekli makul sürenin verilmesi gerekir. Hâkimin verdiği süre, kural olarak kesin olmamakla birlikte, hâkim süre verirken kesin olduğunu belirtmişse kesin süre kabul edilir. Böyle bir bildirimde bulunmamışsa ikinci süre verilecek ve verilen süre kesin süre olarak kabul edilecektir (HMK m. 94/2-3)³⁹.

Öğretide, mahkemenin idari makama başvuru yapması için süre vermediği müddetçe kural olarak karşısına çıkan ön sorunu çözebile-

³⁸ "Mahkeme kendisine dava açma veya idari makama başvurma süresi verilecek ilgili tarafı ispat yüküne göre belirleyeceğine göre artık bu ön son ispat edilememiş sayılacaktır. Ön sorunun ispat edilememesinin sonuçlarına ispat yükü kendisine düşen taraf katlanacaktır. Mahkeme de bu doğrultuda hareket ederek esas dava hakkındaki yargılamayı tamamlayıp kararını verecektir." Bu hususta bkz. Aşık, s. 136.

³⁹ Verilen sürenin kesin olduğunun bildirilmesine rağmen elde olmayan sebeplerle ilgili başvuruda bulunamayan taraf eski hale getirme talebinde bulunabilir (HMK m. 95).

ceği ancak bu konuda ilgili tarafa idari makama başvuru yapması için süre vermesi durumunda artık kendisinin çözemeyeceği belirtilmiştir⁴⁰. Çünkü burada idari makama başvurulmamasının sonucu Kanunda ayrıca belirtilmiştir. İlgili taraf, bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılacaktır. Burada çözümlenmesi gereken ön sorun, davalının rekabete aykırı bir davranışın bulunup bulunmadığıdır. Rekabete aykırı davranış sebebiyle tazminat talep eden davacının verilen süre içerisinde Rekabet Kuruluna başvurmaması sebebiyle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinin ikinci fıkrası hükmünce bu iddiasından vazgeçmiş sayılması gerekmektedir. Mahkemenin artık usûlden değil, ön sorunun ispat edilememesinden ötürü dava hakkında yargılamayı tamamlayıp esasa ilişkin bir karar vermesi gerekmektedir.

Ortaya çıkabilecek bir diğer ihtimal ise süresi içerisinde Rekabet Kuruluna başvurulmayıp yargılama devam ederken Rekabet Kuruluna başvurulmasıdır. Bu durumda mahkeme bekletici sorun kararı veremez. Bu hususta delillere ilişkin düzenlemeler kıyas alınırsa Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 140. ve 145. maddesi uyarınca yapılan (tarafların kusurundan kaynaklanmayan hallerin olması haricinde) başvuru, bekletici sorun olarak ele alınamayacaktır⁴¹.

Sonuç olarak, mahkemenin Rekabet Kurulu harekete geçmeden ön sorunu kendi çözme yetkisi vardır. Tazminata ilişkin davalarda Rekabet Kurulu kararları zorunlu bekletici sorun olarak kabul edilmemiştir. Ancak mahkeme, bu yönde bir ihtiyaç duyması halinde taraflara Rekabet Kuruluna başvurması için süre verip bu hususu bekletici sorun olarak değerlendirebilir.

Uygulamada ise bu konuda farklı yönde kararlar verildiği görülmektedir. Yargıtay bir kararında, hakim durumun kötüye kullanılması iddiasıyla açılan bir tazminat davasında davacının Rekabet Kuruluna başvuruda bulunup bulunmadığı araştırılmadan, böyle bir müracaat

⁴⁰ Aşık, s. 136.

⁴¹ Aşık, s. 137.

yoksa yapılacak başvurunun ön sorun olarak beklenmesi gerektiği gerekçesini ileri sürerek, beklemeyle davayı karara bağlayan ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁴².

Aslan, yukarıdaki Yargıtay kararının amacına uygun olmakla birlikte hukuki temelden yoksun olduğunu savunmaktadır. Her ne kadar bu yorum tarzı mahkemeler arasındaki içtihat farklılığını önceleyecek nitelikte olsa da yürürlükte olan Kanun açısından böyle bir zorunluluk bulunması dolayısıyla Yargıtay'ın yerel mahkemenin kararını, Rekabet Kuruluna başvurmadığı ve re'sen karar verdiği gerekçesiyle bozması yaza göre hukuka aykırıdır⁴³.

Aynı yönde Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin bir kararında ise; “4054 s. Yasa'nın 57 ve 58'inci maddelerinde ise, rekabeti önleyici eylemlerin tespitiinden sonraki tazminat talepleri düzenlenmiş, tazminat taleplerinde Adli Yargı görevlidir. Tazminata karar verebilmek için, ilgili anlaşma veya uygulamanın 4054 s. Yasa'ya aykırı olup olmadığını saptanması zorunludur ki, bu tespit için önce Rekabet Kurulu ve Kurul kararına karşı da Danıştay görevlidir. Bu sebeplerle mahkemece, öncelikle davacının bu davadan önce 4054 s. Yasa'ya göre Rekabet Kuruluna başvurup başvurmadığının araştırılması, başvurmuşsa davalı eylemlerinin 4054 s. Yasa'ya aykırılığın tespiti yönünden bu başvuru neticesini ve kesinleşmesini bekleyerek sonucuna göre

⁴² “Davada yer alan talebin açıklanan niteliği gözetildiğinde, tazminata karar verilebilmesi için öncelikle 4054 Sayılı Yasanın yetkili kıldığı Rekabet Kurulu tarafından hakim durumun kötüye kullanılmış olduğunun saptanması gerekir. Mahkemece bu yön gözetilerek, davacı tarafın anılan yasa kapsamında Rekabet Kurumuna başvuruda bulunup bulunmadığının araştırılması, böyle bir müracaat yoksa, yapılacak başvurunun, ön mesele olarak sonucunun beklenmesi gerekirken bu husus düşünülmeden yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiştir.” Yargıtay 19. HD, 1.11.1999, E. 99/3350, K. 99/6364, karar için bkz. İnan/Piker s. 107.

⁴³ Aslan, İ. Yılmaz: Rekabet Hukuku, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2005, (Rekabet), s. 725. Bu yönde İnan/Piker, bu Yargıtay kararını “Kanımızca, Yargıtay'ın bu kararı birkaç bakımdan yerinde değildir. Rekabet Kanunu'nun ihlali nedeniyle açılacak tazminat davası temelde bir haksız fiil davasıdır. Haksız fiilin hukuka aykırılık unsurunun bir suç oluşturup ceza yaptırımına bağlanmış olması davanın açıldığı hukuk mahkemesinin, cezayı verecek makamın kararını bekleyip, mahkumiyet kararı kesinleştikten sonra haksız fiil tazminatına hükmetmesi doğru değildir. Örneğin, hakaret bir suçtur. Ama hakaret nedeniyle tazminat davası açıldığında, hukuk mahkemesinin ceza kararını beklemesi düşünülemez. Burada olsa olsa ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişkiyi düzenleyen BK m. 53 uygulanır. Bu uygulama da ancak önceden verilmiş bir ceza kararı olmasına bağlıdır” diyerek eleştirmiştir, bkz. s. 107. Aynı yönde Aksoy, s. 63. Büyüksağış/Koyuncu, s. 158; Sekmen, s. 135. Aksi yönde İkizler, Metin: Türk ve Avrupa Birliği Hukuklarında Uyumlu Eylemler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2004, s. 292.

karar vermesi, Rekabet Kuruluna davadan önce başvurmamışsa, eldeki bu davanın Rekabet Kuruluna başvurma olmadan dinlenemeyeceği ve henüz dava açma zamanı gelmediği nazara alınarak karar vermesi gerekirken, bu hususları yerine getirmeden işin esasına girilerek, yazılı biçimde hüküm tesisi doğru olmadığından kararın davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”⁴⁴ ifadelerine yer verilmiştir. Daha yeni tarihli olan Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin bir başka kararında ise davanın açıldığı tarih itibarıyla henüz bir uygulanabilir bir karar olmadığı, karar tarihi itibarıyla Rekabet Kurulu kararının kesinleşmediği, incelemesinin devam ettiği, zamansız açılmış dava bulunduğu gerekçesiyle reddedilen davanın usul ve yasaya aykırı bir husus içermemesi sebebiyle onanmasına karar verilmiştir⁴⁵.

Söz konusu kararda, Rekabet Kurulu kararının bekletici sorun yapılmasının yanı sıra kararın kesinleşmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir. Ancak bu kararda ilginç olan noktanın Rekabet Kuruluna herhangi bir başvuru yapılmamışsa “*Davanın dinlenilemeyeceği ve henüz dava açma zamanının gelmediği, mahkemenin yerleşik içtihadının Kurul kararının*

⁴⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2005/3755, K. 2006/7408 sayılı 23.06.2006 tarihli kararı. Karar için bkz. www.legalbank.com, (erişim tarihi, 23.06.2019).

⁴⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E. 2012/15359, K. 2014/5834, 25.3.2014 tarihli kararı için bkz. www.kazanci.com, (erişim tarihi, 23.06.2019). Söz konusu kararın karşı oy yazısında, “Yargıtay uygulamasında 4054 Sayılı Kanun hükümlerine göre tazminatın talep edilmesinin koşulu Kurul kararı olmasıdır. Dairemizin 23.06.2010 gün ve 2005/3755-7408 Sayılı ilamında “Bu sebeple mahkemeye, öncelikle davalının bu davadan önce 4054 Sayılı Yasa’ya göre başvurup başvurmadığının araştırılması, başvurmuşsa davalı eylemlerinin 4054 Sayılı Yasa’ya aykırılığının tespiti yönünden, bu başvuru neticesini ve kesinleşmesini bekleyerek sonucuna göre karar vermesi, davadan önce başvurmamışsa, eldeki bu davanın na başvurma olmadan dinlenemeyeceği ve henüz dava açma zamanı gelmediği nazara alınarak karar vermesi gerekirken, bu hususları yerine getirmeden işin esasına girilerek, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmadığından kararın davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” denilmiş bozmadan sonra mahkemeye; davalının davaya konu olayla ilgili olarak 19.01.2007 tarihinde başvurduğu, dava açılmadan önce davalının anılan Kurula başvurmadığı, henüz dava şartının bulunmadığı ve dava açma zamanının gelmediği gerekçesiyle asıl ve birleştirilen davalının, dava şartı yerine getirilmediğinden ayrı ayrı reddine” karar verilmiş, karar Dairemizin 05.10.2009 gün ve 2008/5575-10045 Sayılı ilamı ile onanmış, karar düzeltme istemi de Dairemizin 04.05.2010 gün 2010/1002-4871 Sayılı ilamı ile reddedilmiştir. Dairemiz uygulamasında da Kurul kararı dava şartı olarak aranmaktadır. Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin de emsal içtihatlarında tazminata karar verilebilmesi için öncelikle 4054 Sayılı Kanun’un yetkili kıldığı tarafından, hakim durumun kötüye kullanılmış olduğunun saptanması gerektiği vurgulanmıştır. (sayılı kararı)

Somut olayda başvurulduğu ancak henüz bir karar verilmediği anlaşılmaktadır. Bu durumda, Kurul kararının kesinleşmesini beklemek ve neticesine göre karar vermek gerekir. Yukarıda izah edildiği üzere somut olayda zamanaşımı süresi de başlamamıştır. Bu sebeplerle sayın çoğunluğun onama görüşüne katılmıyoruz” ifadelerine yer verilerek onama gerekçesine katılma olmadığı görülmektedir.

dava şartı olarak kabul edilmesi” gerektiği yönündeki değerlendirmeler olduğunu düşünüyoruz. Çünkü dava şartları ancak Kanunla düzenlenir. Zorunlu olarak bekletici sorun olarak dahi kabul edilmemiş bir hususun herhangi bir Yargıtay Dairesinin yerleşik içtihadı ile dava şartı olarak kabulü mümkün değildir⁴⁶.

Nitekim Yargıtay’ın 11. Hukuk Dairesi bir başka kararında, yerel mahkemenin Rekabet Kurulu Kararını dava şartı olarak değerlendirmesini hukuka aykırı bulmuştur. İlgili kararda mahkemenin bu hususu bekletici sorun olarak değerlendirmesi gerektiğini ileri sürmüştür⁴⁷.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin bu kararı ile Rekabet Kurulu kararlarının dava şartı olduğu yönündeki değerlendirmelerinden dönmüş olduğunu görmekteyiz. Bizce de doğru olan bu gerekçe ile Rekabet Kuruluna başvuru artık dava şartı olarak değerlendirilmemektedir. Ancak genel olarak Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun yapılması içtihadından dönülmemiştir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir başka kararında, diğer iddiaların yanında ek olarak ileri sürülen rekabete aykırılık iddiasını da ele alan ve uyuşmazlık konusu sözleşmeyi 4054 sayılı Kanun’un 1. maddesine de aykırı bulan mahkeme kararını, somut olayda Kanun’un hükümlerinin uygulanma olanağının bulunmadığı gerekçesiyle de bozmuş, ancak 4054 sayılı Kanun’a aykırılık iddiasının bekletici sorun olarak irdelenmesi gerektiğinden söz etmemiştir. Bozma kararına karşı mahkemenin direnmesi üzerine, 11. Dairenin kararı aynı gerekçelerle Hukuk Genel Kurulu tarafından da isabetli görülmüştür⁴⁸.

⁴⁶ Öğretide Erol, Yargıtay’ın bu kararını “dava açma süresi” gelmediğinden demek suretiyle sanki Kurula rekabet ihlalinin tespiti için başvurmayı dava açmanın ön şartı niteliği atfetmesi sebebiyle eleştirmiştir. Erol, s. 187.

⁴⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E. 2015/5134 K. 2016/2543 8.3.2016 tarihli kararı için bkz. www.kazanci.com, (erişim tarihi, 23.06.2019).

⁴⁸ “1-Davalı-karşı davacı Aytemiz Petrol Sanayi Ticaret A.Ş. vekilinin, asıl davanın kısmen kabulüne ilişkin önceki karara karşı yaptığı temyiz itirazı ve karar düzeltme istemi Yargıtay’ca reddedilmiş olduğundan hakkındaki hüküm kesinleşmiştir. Hakkındaki hüküm kesinleşmiş olan tarafın direnme kararını temyize hakkı bulunmamaktadır. O itibarla;davalı-karşı davacı Aytemiz Petrol Sanayi Ticaret A.Ş. vekilinin temyiz isteği bu nedenle reddedilmelidir.

Bu kararlarla Hukuk Genel Kurulunun Rekabet Kurulu kararlarını bekletici sorun yapma eğiliminde olmadığını söylemek çok mümkün değildir. Çünkü burada Hukuk Genel Kurulunca somut olaydaki 4054 sayılı Kanun'a aykırılık iddiasını bekletici sorun yapacak ciddiyette görmediği ileri sürülebilir⁴⁹.

Görüldüğü üzere özel hukuk yargılamasında, tazminat davasına konu olan rekabet ihlalinin henüz Kurulun önüne gelmemiş olsa dahi genel olarak mahkemenin Rekabet Kurulu kararını bekletici sorun yapması gerektiği yönünde bir içtihat birliği vardır⁵⁰.

Bizce de 4054 sayılı Kanun'a aykırı bir durumun Rekabet Kurulunun önüne gelmeden adli yargıda dava açılması durumunda hâkimin takdir yetkisine göre bu durumun bekletici sorun yapılabileceğini söyleyebiliriz. Bir rekabet ihlalinin varlığının belirlenmesi konusunda, mutlak gerçekliğe ulaşmak amacıyla hareket eden Rekabet Kurulunun tespitlerine üstünlük tanınmasının isabetli olacağı düşünülebilir. Zira Rekabet Kurulu, rekabet ihlallerinin tespitine yönelik inceleme ve soruşturmalarda, mutlak gerçekliğe ulaşmak amacıyla her türlü delili bizzat arama yoluna gitmektedir. Buna karşılık özel mahkemeler, gerçekliğe ulaşma

2- Davacı-karşı davalı Turcas Petrolcülük A.Ş. vekilinin temyizine gelince; Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerekçeleri nedenlere göre ve özellikle; davacı-karşılık davalı TURCAS ile davalı-karşılık davacı AYTEMİZ arasında düzenlenen resmi senette davalı-karşı davalıya ait taşınmaz üzerinde, davacı-karşı davalı yararına 15 yıl süreli intifa hakkı kurulmuş ve tapuya tescil edilmiştir.

Davacı-karşılık davalı Turcas bu şekilde sahibi olduğu intifa hakkını taraflar arasında düzenlenen işletme sözleşmesi ile davalı-karşı davalı eliyle kullanmıştır. Bağlılanan işletme sözleşmesinin kapsamı ve yapılacak işin niteliği gözetildiğinde, davacı-karşı davalı lehine taşınmazda kurulan intifa hakkının, süresi itibarıyla mülkiyet hakkını zedeleyici ağırlıkta olduğunun kabulü mümkün değildir.

Kaldı ki işletme sözleşmesinin feshedilmesinin intifa hakkını ortadan kaldırmayacağı da intifa hakkına ilişkin resmi senette açıkça düzenlenmiştir. Tapuya tescil edilmiş bulunan intifa hakkını sona erdiren haller MK. 720. maddede açıkça düzenlenmiş olup, somut olayda da intifa hakkının terkinini haklı gösterebilecek bir nedenin varlığının kanıtlanmamış olmasına göre, Hukuk Genel Kurulu'na da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır ve Özel Daire bozma kararında yer alan nedenle direnme kararı bozulmalıdır." Hukuk Genel Kurul Kararı, 6.6.2001, E. 2001/11-426, K. 2001/481 için bkz. www.kazancı.com, (erişim tarihi, 23.06.2019).

⁴⁹ İnkizler, s. 289.

⁵⁰ İçtihatlarla aynı yönde bkz. Arı, Bekletici Sorun, s. 20-21. Öğretide aksi yönde Coşkun, tazminat davaları ile ilgili uyumsuzluklarda adli mahkemelerin eğer Rekabet Kurulu kararlarından faydalanmalarına eğer yoksa ya da kesinleşmemişse bunun bekletici sorun yapılmamasına dair bir düzenleme getirilmesini optimal bir çözüm önerisi olarak değerlendirmektedir. Bu hususta bkz. Coşkun, s. 167.

endişesi taşımaksızın salt davanın taraflarının sunduğu delillerle yetine- rek karar verebilmektedir. Genel mahkemeler açısından tespiti oldukça güç olan rekabet hukuku ve piyasa analizlerine ilişkin teknik konularda, Rekabet Kurulunun uzmanlığına başvurulması, konuya ilişkin olarak Kurulun herhangi bir kararının varlığı durumunda ise mahkemenin bu kararı esas alması uygun olabilecektir⁵¹. Hatta bu düşünce, Rekabet Kurulu kararlarının kanuni düzenleme ile zorunlu bekletici sorun yapılmasını gündeme getirebilir⁵². Ancak böyle bir zorunluluğun öngörülmesi, mahkemece Kurul kararına ihtiyaç olmadan kolaylıkla çözümlenebilecek uyuşmazlıklarda gereksiz yere yargılamanın uzamasına sebep olabileceğinden ihtiyari olarak bekletici sorun yapabilmek çözümünün yeterli olduğu kanaatindeyiz. Mahkemenin ihtiyaç duymadığı uyuşmazlıklarda Rekabet Kurulu kararının bekletici sorun olarak değerlendirilmesine gerek yoktur. Yine de özellikle 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen muafiyet konusunda münhasıran Kurulun yetkili olması nedeniyle hâkimin her durumda rekabet ihlali olmasına rağmen anlaşma veya uyumlu eyleme muafiyet tanınmış olma ihtimali nedeniyle istisna tanınıp tanınmadığını Kurula sorması gerekir. Hukuka uygunluk nedeni

⁵¹ Aksoy, s. 67.

⁵² 23 Haziran 2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan 13 Aralık 1994 tarih ve 22140 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da değişiklik yapılmasını öngören Kanun Tasarısı ile "Ayrıca, adli mahkemede görülen davanın konusuna ilişkin olarak Kurum bünyesinde bir işlem yapıyorsa, doğabilecek bir karar çatışmasını önlemek amacıyla hâkim, Kurul kararını bekletici mesele yapabileceği" düzenlenmiş, zorunlu bekletici sorun yapılması sistemi öngörülmemiştir. Tasarı için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0636.pdf>. "Tasarıdaki bu hüküm ile mahkemenin Kurul kararını bekletici mesele sayabileceği düzenlenmiştir ki böyle bir düzenleme olmasa dahi mahkeme HMK'daki düzenleme ile idari makam olan Rekabet Kurulu kararını bekletici mesele yapabilecektir. HMK m. 165'de düzenlenen "bekletici sorun" müessesesi uyarınca, bir davada hüküm verilebilmesi, idari makamın tespitine bağlı ise mahkemece o idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir ya da bir davanın incelenmesi ve sonuçlandırılması idari makamın çözümüne bağlı ise mahkeme, ilgili tarafa idari makama başvurması için uygun bir süre verebilir ve bu süre içinde idari makama başvurulmadığı takdirde, ilgili taraf bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılır." Uluç s. 53. Gündüz, Harun/Koyuncu, Tuğçe: "ABD, AB ve Türk Rekabet Hukukunda Tazminat Davalarının Önündeki Usûli Engeller", Rekabet Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 3, Temmuz 2011, s. 149. Kurum ile adli mahkemeler arasındaki ilişki 31.7.2008 tarihli RK Tasarısı 27. maddede, "Kurumun Bilirkişiliği ve Bekletici Mesele" başlığı altında: "Adli mahkeme, Kanunun ihlal edilip edilmediğinin saptanmasını gerektiren davalarda, ihlalin varlığı için gerçekleşmesi gereken ekonomik olgularla ilgili olarak Kurumun bilirkişiliğine başvurabilir. Başkanlık, bilirkişi raporunu hazırlamak üzere tarafsızlık esaslarını dikkate alarak yeter sayıda meslek personelini görevlendirir. Davanın konusuna ilişkin olarak Kurum bünyesinde bir inceleme, ön araştırma veya soruşturma yürütülüyor olması durumunda ise, hâkim Kurulun nihai kararını bekletici mesele sayabilir" şeklinde düzenlenmişti. 23.01.2014 te TBMM'ye sunulan fakat henüz yasalaşmayan Tasarı' da benzer bir hükme yer verilmemiştir. Bu hususta bkz. Coşkun, s. 166-167.

olacak olan bu durum Kurula başvurulması hâkimin bağımsızlığına hale getirmeyecektir. Hukuk hâkimini, muafiyet kararına bağlı kılan 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesindeki hükümdür⁵³.

2. Rekabet Kurulu Harekete Geçtikten Sonra Adli Yargıya Başvurulması

Rekabet Kurulu harekete geçtikten sonra tazminat istemiyle adli yargı mercilerine başvurulmuşsa bu durum çeşitli sorunlar yaratabilir. Örneğin, hakim durumun kötüye kullanılması yoluyla bir zarar meydana gelmişse, mahkemenin tazminata ilişkin bir karar verebilmesi için öncelikle ortada bir hakim durumun bulunup bulunmadığını değerlendirmesi gerekmektedir. Eğer hakim durum var ise bu durumun kötüye kullanılıp kullanılmadığını tespit etmesi, sonrasında ise bu durumdan kaynaklı bir zarar doğup doğmadığını incelemesi gerekmektedir⁵⁴. Bu durumda Rekabet Kurulu hakim durumun mevcudiyeti ve kötüye kullanıldığının tespiti hakkında yetkilidir. Böyle bir durumda Rekabet Kurulu, hakim durumun kötüye kullanılmadığına ilişkin bir tespitte bulunurken mahkemenin aksi yönde bir tespitte bulunması durumunda davalı, tazminat ödemek zorunda kalacakken aynı durumda idari yaptırımdan muaf olacaktır⁵⁵. Ya da bu durumun tam tersi ortaya çıkabilir. Rekabet Kurulu rekabete aykırı bir davranış olduğuna ilişkin tespitte bulunurken mahkeme, ilgili eylemlerin rekabete aykırı olmadığı gerekçesi ile tazminat davasının reddine karar verebilir.

⁵³ Gül, s.41–42; Yiğit, s. 349; Erol, s. 183; Büyüksağış, Erdem/Koyuncu, Tuğçe: "Rekabet İhlallerinden Kaynaklanan Tazminat Davalarına İlişkin AB Yönergesi'nde Yer Alan Aktarma (Passing-on) Savunması ve Toplu Dava Hakkı, Batider, 2016, s. 157; Kurulun yetkisinin mutlak olduğu bazı hallerde bile Ne var ki, Kurulun münhasır yetkiye haiz olduğu bazı kurgularda dahi kanaatimizce mahkemenin takdir yetkisinin mevcut olduğu kabul edilmelidir. Şöyle ki mahkeme, nezdindeki uyuşmazlıkta danişıklı ilişkinin muafiyet alabilme ihtimalini oldukça düşük görüyorsa usul ekonomisi prensibini de dikkate alarak ihtilaf kendisi karara bağlayabilmelidir. Örneğin, mahkeme huzurunda görülmekte olan dava kartele ilişkin olmakla birlikte sunulan deliller çerçevesinde kartelin mevcudiyeti açık ve aşıkarsa, davalı tarafından muafiyet itirazı yöneltirse dahi mahkeme beketici sorun kararı vermeksizin, davayı reddedebilmelidir. Zira, kartel anlaşmalarının muafiyet almasının mümkün olmadığı hususunda doktrin ve Kurul kararları arasında kuvvetli bir ittifakın mevcut olduğu rahatlıkla dile getirilebilir. Bkz. Kesici, s. 390.

⁵⁴ Güven, Dersler, s. 433; Yiğit, s. 334.

⁵⁵ Öğretide, Kurul kararının Danıştay nezdinde kesinleşmesi durumunda Yargıtay ve Danıştay kararları arasında bir farklılık olması halinde olayın konusunun aynı olmaması sebebiyle Uyuşmazlık Mahkemesine gidilemeyeceği belirtilmektedir. Bu hususta bkz. Güven, Dersler, s. 433.

Rekabet Kurulunca rekabeti ihlal eden bir davranışın, anlaşmanın ya da kararın olduğuna ilişkin bir tespitin yapılması esnasında zarar gören kişilerin Rekabet Kuruluna başvurmalarının yanı sıra zararlarının tazmini amacıyla adli yargıya başvurmaları durumunda da hâkim takdiri olarak Kurul kararını bekletici sorun yapabilecektir. Bu hâkim takdiri keyfi bir uygulama olmayacaktır. Şöyle ki, hâkimin Kurul kararının davaya ışık tutacağına inanması gereklidir⁵⁶.

Bir rekabet ihlali iddiasının aynı zamanda hem adli mahkemede hem de Kurul önüne getirilmesi durumunda mevcut anayasal düzen açısından bir takım karışıklıkların ve ciddi sorunların ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır. Bu anlamda, medeni usûl hukukumuzda bulunan “bekletici sorun” müessesesinin uygulanmasında yarar olduğu belirtilmektedir. Buna göre, adli mahkemeler önüne bir rekabet ihlali iddiası götürüldüğünde, mahkemelerin öncelikle konuyu Kurula intikal ettirmeleri ve Kurulun kararı sonrasında davayı sonuçlandırmaları şeklinde bir yol izlenmesi faydalı olabilir⁵⁷.

Bu yolun takip edilmemesi durumunda bir taraftan “rekabete aykırı davranış var” diye Kurul ceza verirken diğer bir tarafta adli mahkemeler, “rekabete aykırılık yok” şeklinde hüküm tesis edip, zararın giderilmesini mümkün sayamayacaklar, dolayısıyla 4054 sayılı Kanun’un ahenkli uygulanmasını tehdit eden bir durum ortaya çıkacaktır. Bu şekilde çelişkili kararların çıkmasını önlemenin yolunun da, ancak yetkilere saygı prensibi çerçevesinde çözülebileceği, başka bir anlatımla, adli mahkemelerin ve Kurulun yetkilere göstereceği karşılıklı saygıyla çözümleneceği önerilmektedir. Bu bakımdan adli mahkemelerin, Kurula öncelik vermesi gerektiği, adli mahkemelerin Kurulun vereceği kararı beklemesi gerektiği savunulabilir⁵⁸. Nitekim adli mahkemelerin henüz Rekabet Kuruluna başvurulmaması halinde dahi taraflara Kurula başvurmak için süre verilmesi ve devamında Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun yapıl-

⁵⁶ Eğerci, s. 260.

⁵⁷ Eğerci, s. 261.

⁵⁸ Eğerci, s. 262.

ması gerektiği sonucuna varılmışken⁵⁹, Rekabet Kuruluna başvurudan sonra açılan davalarda da bu hususun bekletici sorun olarak değerlendirilmesi gerektiği rahatlıkla kabul edilebilir. Çünkü mahkemeler, daha önce de belirttiğimiz üzere karmaşık analizleri yapmakta güçlüklerle karşı karşıya kalabilirler ve Rekabet Kurulunun bu konuda daha çok imkan ve deneyimi bulunmaktadır. Rekabet Kuruluna başvurduktan sonra bekletici sorun yapılmasına ilişkin, Kurula başvurudan önce bekletici sorun yapılmasından farklı bir değerlendirme yapılması için herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır.

Kurul kararlarının bekletici sorun yapılması kabul edildiğinde, kararın hangi aşamasına kadar bekletici sorun yapılması gerektiğine ilişkin tartışmalar ortaya çıkabilir. Mahkemeler, Rekabet Kurulunun karar vermesini yeterli sayıp, kararın kesinleşmesini beklememeli midir ya da kararın her bakımdan kesinleşmesi gerekli midir? Uygulamada ve öğretide, bu konuya ilişkin bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir.

Öğretide bir görüşe göre iddia edilen ihlalin açık olması durumunda ya da Rekabet Kurulu soruşturmasının yeni başlamış olması halinde Kurul kararını beklemeyip mahkeme doğrudan uyuşmazlığı ele alabilmelidir⁶⁰. Ancak uzmanlık gerektiren bir hususta şüpheye düşülmesi halinde artık bekletici sorun yapılması yerinde olacaktır.

Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin bir kararında da öğretilerdeki bu görüş ile aynı yönde⁶¹ "4054 Sayılı Yasaya aykırılık dolayısı ile açılan idari da-

⁵⁹ Bu hususta bkz. II./B./1.

⁶⁰ Sanlı, Haksız Fiil, s. 350; Yiğit, s. 350.

⁶¹ Yargıtay 19. HD, 29.11.2002, E. 2002/2827, K. 2002/7580, kararın karşı oy yazısında "Dava, Rekabetin Korunması Hakkındaki 4054 Sayılı Yasaya aykırı eylem ve işlemler nedeniyle uğranılan zararın tazmini talebine ilişkindir.

Mahkemece, benimsenen bilirkişi raporuna göre, davalı şirketin bir kısım eylem ve işleminin 4054 Sayılı Yasanın 4 ve 6.maddelerine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle anılan Yasanın 58.maddesi gereğince uğranılan zararın bir katı oranında tazminata hükmedilmiştir.

Ne var ki davacı 4054 Sayılı Yasanın 58.maddesi uyarınca tazminat talep ettiğinden, böyle bir tazminata karar verilebilmesi için öncelikle anılan yasanın yetkili kıldığı Rekabet Kurulu tarafından 4,6 ve 7.maddelerinin ihlal edildiğinin saptanması gerekir. Rekabet Kurulunun rekabet ihlali yönünden usülen kesinleşmiş bir kararı bulunması halinde mahkemece bu ihlalden dolayı uğranılan zarar tespit edilerek hükme bağlanacaktır.

Rekabetin Korunması Hakkındaki 4054 Sayılı Yasa rekabet ihlalinin tespiti yönünden Rekabet Kurulunu

vanın sonucunun da beklenmesine yer olmadığından davanın reddine karar verilmek gerekirken, yazılı gerekçeyle karar verilmesi isabetli görülmemiştir.” denilerek bozma yönünde karar verilmiştir.

Öğretideki bir diğer görüşe göre bir dava, aynı anda Rekabet Kurulu tarafından da incelenmekte ise veya Rekabet Kurulu konuyu karara bağlamış ve bu karar aleyhine Danıştay’a başvurulmuş ve karar Danıştay’da incelenme aşamasında ise, bu durumda hukuk mahkemesinin, Danıştay kararını, görmekte olduğu dava açısından bekletici sorun yapması yerinde olacaktır⁶². Nitekim bazı Yargıtay kararlarında da Rekabet Kurulu kararının kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁶³ Bu kadar avantajın yanı sıra devamında idari yargı mercii kararlarının da beklenmesi sebebiyle Rekabet Kurulu kararlarının bekletici sorun yapılmasının, kararlarının bekletici sorun yapılmasının zorunlu kılınmasına ilişkin bir düzenleme yapılmaması gerektiğinin bir gerekçesi olarak gösterilmektedir.

Buna rağmen öğretilde, gerek Rekabet Kurulu aşamasındaki sürecin gerekse Danıştay aşamasındaki sürecin çok uzun olması nedeniyle adli yargıda konunun bekletici sorun olarak kabul edilmesi durumunun, usul ekonomisine aykırı olacağı ifade edilmektedir⁶⁴. Çünkü sadece Re-

yetkili kıldığından çelişik kararların ortaya çıkmaması için adli mahkemelerin Rekabet Kurulunun vereceği kararı beklemesi gerekir. Dairemizin 1.11.1999 gün ve 3350/6864 Sayılı kararında da bu görüş benimsenmiş ve Rekabet Kuruluna başvurunun tazminat davasında ön mesele olduğu, bu nedenle başvurunun sonucunun beklenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Somut olayda, davacının rekabet ihlali yönünden Rekabet Kuruluna başvurduğu kurulca bu iddialar yönünde görülmeyerek soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına karar verildiği ancak karara karşı idari yargı yoluna başvurulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda mahkemeye idari davanın ön mesele olarak sonucu beklenip, tüm delillerin birlikte değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken, bu yönün düşünülmesi isabetli olmadığından hükmün bu gerekçeyle bozulması gerektiği görüşündeyim. Açıklanan nedenlerle sayın çoğunluğun bozma gerekçesine katılmıyorum.” denilerek bekletici sorun yapılması görüşünde olduğu belirtilmiştir. Karar için bkz. www.kazancı.com, (erişim tarihi, 23.06.2019).

⁶² Aşçıoğlu Öz, Gamze: “Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması”, Ankara 2002Aşçıoğlu Öz, s. 200; Arı, Bekletici Sorun, s. 22.

⁶³ Bu yönde bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2005/3755, K. 2006/7408 sayılı 23.06.2006 tarihli kararı, www.legalbank.com, (erişim tarihi, 23.06.2019).

⁶⁴ Güven, Pelin: “Rekabet Hukukuna İlişkin Tazminat Davalarının Mahkeme Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-V, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Rekabet Kurumu, s. 258; Yiğit, s. 348.

kabet Kurulu kararının beklenmesi yeterli olmamaktadır. Kurul kararına karşı iptal istemiyle Danıştay'a başvurulmuşsa, Danıştay kararının beklenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu da yıllar alabilen bir süreç demek olacaktır. Nitekim Danıştay'ın esastan bozduğu çok sayıda Kurul kararı da bulunmaktadır. Bu nedenle bekletici sorundan ziyade zorunlu bilirkişilikle ilgili bir hükmün getirilmesi belki daha yararlı olabilecektir⁶⁵. Öğretide Gürzumar, İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi adli mahkemelerin, Kurulun resmi bilirkişiliğine başvurmasını zorunlu kılan bir hükmün 4054 sayılı Kanun'a eklenmesini bu sorunun çözümüne uygun olabilecek bir öneri olarak ileri sürmüştür⁶⁶.

Yılmaz ise uygulamada Yargıtay'ın davalardan biri ileri aşamadaysa karar verme aşamasına kadar gelmişse o zaman beklenmesinde fayda olduğu görüşünde olduğunu düşündüğünü iletmiştir. Yine Yılmaz, mahkemenin kolay kolay bekletici sorun yapmaması gerektiği yönündedir. Çünkü biri kamusal açıdan bir incelemedir ötekisi özel hukuk ilişkilerinde bir ihlal var mı yok mu hakkında bir incelemedir⁶⁷.

Kurul kararları ile adli mahkemelerin kararlarının çelişik olmasının Kurul kararlarına güvenerek faaliyette bulunan teşebbüsleri güvensizliğe iteceği açıktır. Bu durumda Kurul kararlarının isabetsiz, adli mahkeme kararlarının isabetli olma ihtimali düşünülebilir ise de adli mahkemelerin Kurulu denetleme yetkisinin olmaması karşısında bu düşünce sağlıklı olmayacaktır. Kurulun hukuka aykırı karar ve anlaşmalara muafiyet tanıyarak bunlara hukuka uygunluk nedeni yaratabilme özelliği de Kurulun uyuşmazlık konusunda görüşünün alınması için önemli bir neden olmalıdır⁶⁸. Burada, Rekabet Kurumuna öncelik tanıma fikri, hukuk

⁶⁵ Güven, s. 224. Ancak konu ile ilgili açık bir hüküm bulunmadığından uygulamada mahkemeler bilirkişi tayin edilmesi ile ilgili olarak bilirkişiliğe ilişkin genel esasları uygulamakta ve görülen davalarda genellikle Rekabet Kurumu dışında, dışarıdan uzman bilirkişilere başvurulduğu görülmektedir. Bu hususta bkz. Güven, Dersler, s. 441.

⁶⁶ Gürzumar, Osman Berat: "4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi", Rekabet Dergisi, Sayı: 12, Ekim-Kasım-Aralık 2002, s. 45-47. Aynı yönde Utku/Polat/Deniz, s. 158; Coşkun, s. 168.

⁶⁷ Yılmaz, Ejder: "Rekabet Hukukunda Usul ve İspat Sorunları", Perşembe Konferansları Yayınları, Kasım 1999, s. 114.

⁶⁸ Erol, s. 186.

hâkiminin bekletici sorun konusunda takdirinin ortadan kaldırılmasına ilişkin değildir, hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır⁶⁹.

Burada üzerinde tekrar durmamız gereken bir diğer husus ise bekletici sorun yapılmasının en önemli yanı, beklenen kararın veya olgunun görülmekte olan davadaki karara etkisidir. Görülmekte olan davaya etkisi olmayan herhangi bir olgunun beklenilmesine gerek yoktur⁷⁰. Örneğin, mahkeme, grup muafiyetine ilişkin Rekabet Kurulundan bilgi edindikten sonra, uyuşmazlığı kararın kesinleşmesini gerektirecek nitelikte bulmayabilir ya da alakalı olarak değerlendirmeyebilir. O halde, Kurul kararlarının ve bu kararların kesinleşmesinin beklenilmesinin adli mahkemelerde görülecek davalara etkisinin bekletici sorunun tespitinde en önemli mesele olduğu unutulmamalıdır.

Hukuk mahkemesi, bekletici sorun yapma yönünde karar vermişse, bu hususu, kararında açıkça belirtmelidir. Bununla birlikte, kural olarak hukuk mahkemesinin bekletici sorun yapma kararı, zamanaşımını durduran sebeplerden değildir⁷¹. Bekletici sorun kararının verildiği duruşmada hukuk mahkemesi yeni bir duruşma günü de belirlemelidir. Bu yapılırken öncelikli olarak mahkemece Rekabet Kurulunun karar verme sürecinde geçecek zaman tahmini olarak belirlenmelidir. Rekabet Kurulu kararının kesinleşmemesi durumunda ise yargılama tekrar ertelebilir. Ancak bu erteleme süresi, davanın tabi bulunduğu zamanaşımı süresinden daha uzun olmamalıdır⁷². Burada bekletici sorun yapmaya karar veren mahkemenin zaman zaman duruşma yaparak idari makamın ya da mahkemenin kararının ne yönde olduğunu araştırması zaman kaybını önlemek açısından önem teşkil etmektedir⁷³.

⁶⁹ Erol, s. 186. Aksi yönde Büyüksağış/Koyuncu, yargı kararlarından hareketle ortada idari yargı denetiminden geçmiş ve kesinleşmiş bir Kurul kararının bulunması durumunda hukuk mahkemelerinin bu kararla bağlı olduğu sonucunun ortaya çıkmasını eleştirmektedir. Büyüksağış/Koyuncu'ya göre Yargıtay'ın bu eğilimi rekabet ihlallerinden doğan tazminat davaları açısından büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu hususta bkz. Büyüksağış/Koyuncu, s. 158.

⁷⁰ Erol, s. 186.

⁷¹ Kuru, C. III, s. 3262; Karşı, s. 578.

⁷² Kuru, C. III, s. 3262; Karşı, s. 578.

⁷³ Sungurtekin Özkan, s. 225.

Bekletici sorun yapılması kararı, bir ara karardır. Medeni usûl hukuku sistemimizde ara kararlara karşı bir kanun yolu imkanı tanınmamıştır. Ancak Rekabet Kurulu kararının kesinleşme süresinin çok uzaması ve bu durumun usûl ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil etmesi sebebi ile mahkeme her zaman bekletici sorun yapmaya ilişkin ara karardan dönebilir⁷⁴.

Hukuk mahkemesinin, yukarıda belirtildiği şekilde Rekabet Kurulu kararını bekletici sorun yapmaması halinde, bu kez Rekabet Kurulundan önce karar verdiği takdirde, hukuk mahkemesi kararının, Rekabet Kurulu kararı üzerinde herhangi bir etkisi konusunda da Kanunda herhangi bir hüküm yer almamaktadır⁷⁵.

Hukuk mahkemesinde görülen bir tazminat davası olup bu davanın tarafları, 4054 sayılı Kanun'un aykırı fiili gerçekleştiren ve bu fiilden zarar gören teşebbüs veya teşebbüslerdir. Oysa aynı fiile ilişkin olarak verilmiş olan Rekabet Kurulu kararı aleyhine, Danıştay'da kararın iptali için dava açılması halinde, bu iptal davası, 4054 sayılı Kanun çerçevesinde aleyhine karar verilen tarafın, Rekabet Kurulu kararının iptali isteğiyle açılmış olduğu bir dava olup, hukuk mahkemelerinde açılmış olan tazminat davası ile ne konusu ve ne de tarafları açısından aynıdır. Dolayısıyla böyle bir olasılık karşısında, hukuk mahkemesince verilen kararın, Rekabet Kurulu ve Rekabet Kurulu kararının idari yargı denetimini yapacak olan idari yargı organı için bağlayıcı olmaması gerekir⁷⁶. Ceza mahkemeleri ile özel hukuk mahkemelerinin arasındaki ilişkinin kıyasen uygulanması bu sorun açısından bir çözüm olarak kabul edilmektedir.

⁷⁴ Kuru, C. III, s. 3263; Karşı, s. 580.

⁷⁵ Aşçıoğlu Öz, s. 200.

⁷⁶ Aşçıoğlu Öz, s. 201; Bu yönde Yılmaz, s. 116; Aslan, s. 725.

SONUÇ

Rekabet Kurulu ile adli mahkemeler arasındaki ilişki, yargılamada yaratılan ikili düzen nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Rekabet Kurulunun soruşturma usûlleri, rekabet kısıtlamalarına hukuka uygunluk yaratma yetkisi, Kurulun adli mahkemelere göre rekabet ihlallerinin tespitinde uzman ve donanımlı olması gibi özellikler dikkate alındığında Kurulun adli mahkemelere göre gerçeğin açığa çıkarılmasında çok daha fazla silaha sahip olduğu görülmektedir.

Mahkemenin Kurul kararını bekletici sorun yapması takdiridir. Bu takdir yetkisi kesinlikle keyfilik ile karıştırılmamalıdır. Genel olarak Kurulun sahip olduğu imkânlarla daha iyi tespitlerde bulunabileceği kabul edilebilir. Bu sebeple mahkeme Kurul kararlarını bekletici sorun yapabilir ancak bu husus bir dava şartı olarak değerlendirilmemelidir. Dava şartları Kanunla belirlenen, uyuşmazlığın esasına girmeden önce tam olması gereken usûli şartlardır. 4054 sayılı Kanun, Rekabet Kurulu kararlarının zorunlu olarak bekletici sorun yapılmasını bile öngörmemişken, Kurula başvurunun dava şartı olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Mahkemenin Kurul kararlarını bekletici sorun yapması için Kurul kararlarının veya soruşturmalarının önünde görmekte olduğu davaya etkisini araştırması gerekecektir. Rekabet Kurulu kararının mahkemenin vereceği karara doğrudan etkisi yoksa ya da uyuşmazlık bu karar olmaksızın da kolaylıkla çözümlenebiliyorsa artık bu kararın beklenilmesine gerek olmaz. Bu sebeple, bizce de Rekabet Kurulu kararlarının zorunlu bekletici sorun olarak öngörülmemiş olması yerinde bir düzenlemedir. Bunun yanı sıra tarafların bu durumu süreci uzatmak gibi amaçlarla kötüye kullanmak istemesi durumunda bekletici sorun yapılmaması gerektiği söylenebilir.

Kurul kararlarının bekletici sorun yapılmasının gerçeğin ortaya çıkarılması açısından faydalı olsa da, çoğu zaman usûl ekonomisi açısından zararlı olmaktadır. Sürecin uzun olması, bunun yanı sıra Kurul kararların kesinleşmesi için Danıştay evresi, çok kolay şekilde çözüm-

lenebilecek problemlerin uzun yıllar boyunca çözülememesi sonucunu doğurmaktadır. Bu sebeple Kurul kararlarının bekletici sorun olarak kabul edilebilmesi için, bu durumun avantajlarının yanı sıra dezavantajları da iyice gözden geçirilmelidir. Bu çerçevede, mevzuatta getirilecek bir düzenleme ile mahkemelerin karar verebilmesi için zorunlu bilirkişi olarak Rekabet Kurulunun uyuşmazlığa ilişkin değerlendirmesinin alınması gerektiğine ilişkin bir hüküm konulabilir. Bu hüküm ile Rekabet Kurulu kararlarının kesinleşmesine gerek kalmadan Rekabet Kuruluna başvurulabilecektir. Ancak burada kanaatimizce Rekabet Kurulunun her kararının doğru olmadığı, Danıştay incelemesinin beklenmesinin temel sebebinin bu olduğu göz önüne alındığında da zorunlu bilirkişi olarak Rekabet Kurulunun incelemesinin yeterli olmayabileceği düşünülebilir. Nitekim bekletici sorun yapma kararının bir ara karar olması ise mahkemelerin her zaman bu karardan dönme imkânı bulunmaktadır. Rekabet Kurulu kararının yeterli olduğu kanaatinde olan mahkeme, kararın kesinleşmesini beklemek zorunda değildir. Ancak yerleşmiş olan Yargıtay içtihatlarının çoğunluklu olarak Rekabet Kurulu kararlarının kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği yönünde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Kurul kararlarının bekletici sorun yapılması durumunda mahkemeleri bağlayıcılığı konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Aynı şekilde Mahkeme kararının da Kurul kararını ne yönde etkileyeceğine ilişkin bir hüküm yoktur. Ceza mahkemeleri ile özel hukuk mahkemelerinin arasındaki ilişkinin kıyasen uygulanması bu sorun açısından bir çözüm olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

AKSOY, M. Nazlı: Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna Aykırılığın Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları, Ankara 2004.

ALAGONYA, H. Yavuz/YILDIRIM, M. Kamil/DEREN YILDIRIM, Nevhis: Medeni Usûl Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009.

ASLAN, İ. Yılmaz: Rekabet Hukuku, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2005.

ASLAN, İ. Yılmaz: Rekabet Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 4. Baskı, (Rekabet Dersleri), Ankara 2014.

ASLAN, Zehreddin/BERK, Kahraman: Rekabet Kurumu'nun Oluşumu, Görev ve Yetkileri ile Yargısal Denetimi, İstanbul 2000.

AŞÇIOĞLU ÖZ, Gamze: Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, Ankara 2002.

AŞIK, İbrahim: Medeni Usûl Hukukunda Bekletici Sorun, Ankara 2012.

ARI, Buket: “Rekabet İhlallerinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti”, Rekabet Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 31, Ocak 2013, s. 3-40.

ARI, Zekerra: “Kurul Kararlarının Adli Yargı Üzerindeki Etkisi (Bekletici Sorun)”, Rekabet Forumu, S: 28, Kasım 2006, Bekletici Sorun, s. 19-25.

ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/ HANAĞASI, Emel: Medeni Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 484-485

ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin: Me-deni Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2018, s. 450.

ATEŞ, Mustafa: Rekabet Hukukuna Giriş, Ankara 2013.

BÜYÜKSAGIŞ, Erdem/KOYUNCU, Tuğçe: “Rekabet İhlalle-rinden Kaynaklanan Tazminat Davalarına İlişkin AB Yönergesi’nde Yer Alan Aktarma (Passing-on) Savunması ve Toplu Dava Hakkı, Batider, 2016, s. 153-195.

COŞKUN, Sevda Yaşar: “Rekabet Hukukunda Üç Katı Tazminat Davası: Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri,” Jour-nal of Current Researches on Social Sciences, C: 7, S. 1, s. 49-172.

EĞERCİ, Ahmet: Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi, Ankara 2004.

EROL, Haydar: Rekabet Hukukuna Aykırı Anlaşma ve Uyumlu Eylemlerin Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları Özellikle Tazminat So-rumluluğu, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversi-tesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

GÜL, İbrahim: “Rekabet Kurulunun Muafiyet Kararlarının Adli Mahkemelerin Kararlarına Etkisi” Rekabet Hukuku Ve Yargı Sempo-zumu Ankara 1999.

GÜNAY, Cevdet İlhan: Rekabet Hukuku Dersleri, Ankara 2014.

GÜNDÜZ, Harun/KOYUNCU, Tuğçe: “ABD, AB ve Türk Re-kabet Hukukunda Tazminat Davalarının Önündeki Usûli Engeller”, Re-kabet Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 3, Temmuz 2011, s. 85-179.

GÜRZUMAR, Osman Berat: “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hak-kında Kanun’un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi”, Rekabet Dergisi, Sayı: 12, Ekim-Kasım-Aralık 2002, s. 3-77.

GÜVEN, Pelin: “Rekabet Hukukuna İlişkin Tazminat Davlarının Mahkeme Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-V, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Rekabet Kurumu, s. 213-263.

GÜVEN, Pelin: Rekabet Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2009, (Ders Kitabı).

İKİZLER, Metin: Türk ve Avrupa Birliği Hukuklarında Uyumlu Eylemler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 2004.

İNAN, Nurkut/PİKER, Mehmet B.: Rekabet Hukuku El Kitabı, Ankara 2007.

KESİCİ, Buğra: Rekabet Hukukunun İhlalinden Kaynaklanan Haksız Fiil Sorumluluğu, İstanbul 2017.

KARSLI, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2011.

KURU, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usûl Hukuku, İstanbul 2016.

KURU, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. III, Altıncı Baskı, İstanbul 2001, (C. III).

ÖZEKES, Muhammet: Pekcanıtez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017.

ÖZTÜRK, Ebru: Türk Hukuk Sisteminde Rekabet Kurumunun Yeri ve Diğer Bağımsız İdari Otoritelerle Karşılaştırılması, Ankara 2003.

PEKCANİTEZ, Hakan: “Bekletici Sorun (Meselei Müstehire)”, EÜHFD 1980/1, s. s. 249-275.

SANLI, Kerem Cem: Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi, İstanbul 2007.

SEKMEN, Orhan: Rekabet Hukukunda Tazminat Sorumluluğu, Ankara 2013.

SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral: Türk Medeni Yargılama Hukuku, İzmir 2013.

TANRIVER, Süha: Medeni Usûl Hukuku, Cilt I, Ankara 2016.

UMAR, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Ankara 2014.

ULUÇ, Didem: Rekabet Hukukunda Tahkim Uygulamaları, Ankara 2012.

UTKU, Hilal/POLAT, Belit/DENİZ, Seda: “Rekabet Hukukunda Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davalarında Usûl Sorunları”, Rekabet Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2012, ss. 129-162.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2000.

YILMAZ, Ejder: “Rekabet Hukukunda Usûl ve İspat Sorunları”, Perşembe Konferansları Yayınları, Kasım 1999, s. 79-130.

YİĞİT, İlhan: Rekabet İhlallerinden Doğan Tazminat Sorumluluğu, İstanbul 2013.

www.kazanci.com

www.legalbank.com

www.lexpera.com

www.rekabet.gov.tr

www.tbmm.gov.tr